

SKUTOČNÁ POMOC REGIÓNOM

Róbert Chovanculiak

INT 5/2016

Ekonomovia a analytici nedokážu vyberať ciele za politikov. Na to máme politickú konkurenciu v boji o hlasovacie lístky voličov raz za štyri roky. Ekonomovia však môžu pomôcť politikom zvoliť vhodné prostriedky na naplnenie ich cieľov. Z prostriedkov, ktoré si zvolila súčasná vláda sa však zdá, že ich cieľom nie je pomoc chudobným, nezamestnaným a nízko zarábajúcim, ale nejaký druh marketingovej kampane.

Na opatrenia vlády je vždy potrebné sa dívať v širokom kontexte. Vláda plánuje výrazne zvyšovať minimálnu mzdu, následne zvyšovať (resp. podľa plánu neznižovať) dane a najnovšie sú tu akčné plány v okresoch s vysokou nezamestnanosťou. Tieto opatrenia spolu vytvárajú kokteil, ktorý nebude ľuďom z chudobných regiónov moc chutiť. Dal by sa však namiešať aj úplne inak. Ale postupne.

Zvyšovanie hranice zákazu pracovať

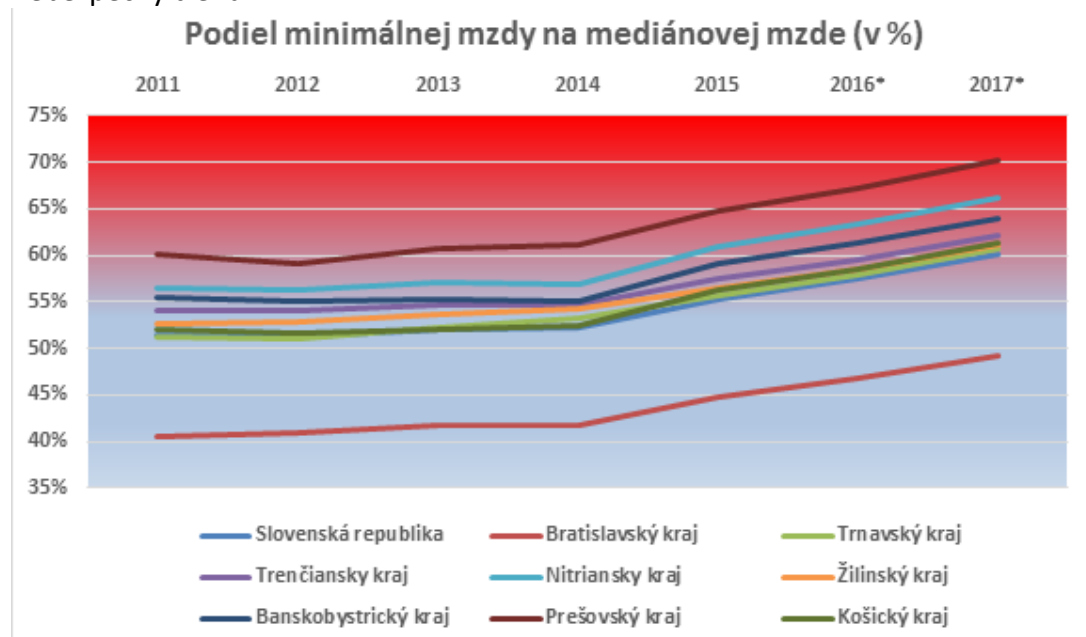
Vláda môže zvyšovať administratívnu cenu práce koľko chce, aj napriek tomu bude vždy skutočná minimálna mzda v hospodárstve nula. A bude ju poberať tým viac ľudí, čím vyššie bude minimálna mzda. Vláda totižto môže zakázať pracovať pod určitú mzdu, nemôže však prikázať zamestnávať nad touto mzdou. Výsledkom zvyšovania minimálnej mzdy je tak vyššia nezamestnanosť, než aká by bola, keby minimálna mzda neexistovala.

Tento efekt je najvypuklejší vo východných častiach Slovenska, kde úroveň minimálnej mzdy dosahuje vysoký podiel na mediánovej mzdě. V rámci celého Slovenska dosiahla v roku 2015 minimálna mzda úroveň 54 % mediánovej mzdy, čo je nárast o 3 percentuálne body od roku 2012. Politici tak svojou horlivosťou predbiehajú výkon a vývoj ekonomiky. Ešte horšia je však situácia v Nitrianskom, Prešovskom a Banskobystrickom kraji, kde minimálna mzda dosiahla v roku 2015 až 61 %, 64,6 % a 59,1 % mediánovej mzdy.

Pozrime sa však do blízkej budúcnosti. Dnes už vieme, aká budeme minimálna mzda v roku 2017 – 435 eur. S mediánovou mzdou to nie je také jednoduché. Môžeme však predpokladať, že porastie tento a nasledujúci rok rovnakým priemerným tempom

“Vláda totižto môže zakázať pracovať pod určitú mzdu, nemôže však prikázať zamestnávať nad touto mzdou.”

ako rástla štyri roky dozadu (2011-2015). Ak následne porovnáme tieto dve čísla – plánovanú minimálnu mzdu a odhadovanú mediánovu mzdu – dostaneme veľmi nebezpečný trend.

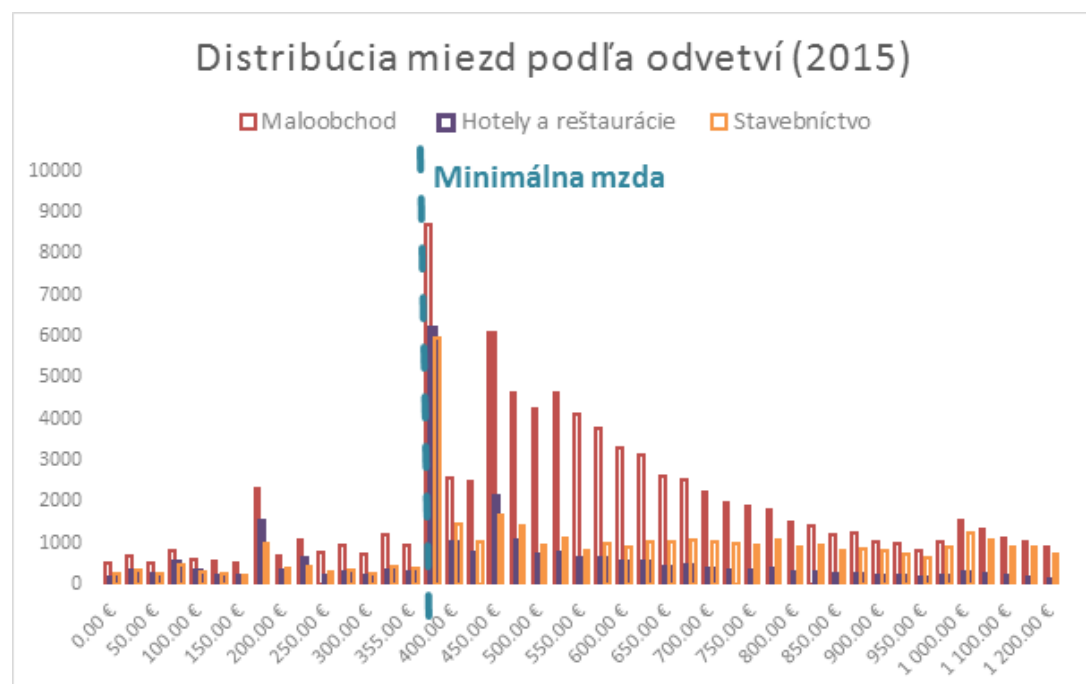
Zdroj: INESS

Poznámka: Hodnoty mediánovej mzdy boli upravené o mieru rozdielu medzi oficiálne vykazovanou priemernou mzdou Štatistickým úradom a priemernou mzdou vykazovanou v publikácii o Štruktúre miezd. V nej Štatistický úrad nehodnotí mzdy celej ekonomiky, ale len podnikov s viac ako 10 zamestnancami, čo nadhodnocuje hodnoty mediánovej mzdy v tejto publikácii.

*Mediánové mzdy za roky 2016 a 2017 boli odhadnuté na základe tempa rastu mediánovej mzdy počas rokov 2011 až 2015

Minimálna mzda sa v Prešovskom kraji dostane na úroveň 70 % mediánovej mzdy, čo predstavuje bezprecedentný nárast a hazardovanie s ekonomickým vývojom regiónu. Obdobne aj v Nitrianskom a Banskobystrickom regióne pri takomto trende dosiahne podiel výšku 66 % a 64 %. V rámci celého Slovenska by to znamenalo minimálnu mzdu na úrovni 60 % mediánovej (pričom v roku 2012 to bolo ešte len 51 %).

„Minimálna mzda sa v Prešovskom kraji dostane na úroveň 70 % mediánovej mzdy, čo predstavuje bezprecedentný nárast a hazardovanie s ekonomickým vývojom regiónu.“

Takýto vývoj administratívneho zákazu pracovať pod určitú mzdu najviac negatívne zasiahne odvetvia ako hotelierstvo, reštaurácie, maloobchod, či určité stavebné práce. Práve tu totižto veľká časť pracovníkov poberá mzdy v blízkosti minimálnej mzdy, pričom ide o vysoko konkurenčné odvetvia, ktoré nemajú takú schopnosť absorbovať náklady „sociálnej politiky“, ako to majú väčšie, kapitálovo náročnejšie odvetvia. Paradoxne sú to tieto minimálnou mzdou menej ohrozované odvetvia, kde pôsobí veľká časť odborárov tlačiacich na ďalšie zvyšovanie minimálnej mzdy.

Do negatívnych účinkov minimálnej mzdy treba započítať aj vynútenú migráciu za prácou. Za posledné 4 roky sa zvýšil počet ľudí pracujúcich v zahraničí (do jedného roka) o vyše 46 tisíc ľudí na dnešných 160 tisíc. To je nárast o 40 % a väčšina týchto ľudí odchádza za prácou z Prešovského kraja, ktorý je, ako sme vyššie uviedli v najväčšej miere zasiahnutý minimálnou mzdou. Navyše je potrebné si uvedomiť, že do tejto štatistiky o migrácii sa nedostanú ľudia z východu, ktorí cestujú za prácou do Bratislavy, pričom tí, ktorí prejdú ešte pár kilometrov ďalej do Viedne sa tam dostanú. Z ekonomického hľadiska sa však princíp nemení a títo ľudia musia rovnako cestovať za prácou mimo svojho domova. Taktiež z pohľadu makroekonomického vývoja nedáva ďalšie zvyšovanie minimálnej mzdy zmysel. Za posledné 4 roky (2013-2016) bola v SR celková inflácia vo výške -0,3 %. V rovnakom čase vzrástla minimálna mzda o 20 %. Ďalšie zvyšovanie neobstojí, ani ak sa pozrieme na okolité krajiny. V spomínanom časovom horizonte (2013-2016) vzrástla minimálna mzda v SR najrýchlejším tempom v porovnaní s okolitými krajinami.

Krajina	Rast minimálnej mzdy 2013-2016
Česko	14,7%
Maďarsko	4,4%
Poľsko	6,2%
SLOVENSKO	19,9%

Takýto rast minimálnej mzdy ide proti proklamovanému cieľu vlády pomoci ľuďom v chudobných okresoch s vysokou nezamestnanosťou. V skutočnosti totižto ešte zhoršuje ich situáciu a odrezáva nízko kvalifikovaných ľudí zo zaostávajúcich regiónov od možnosti získať pracovné príležitosti a skúsenosti.

Moc si však nepolepšia ani ľudia, ktorí si aj napriek zvyšovaniu zákazu pracovať udržia prácu. Schválená minimálna mzda 435 eur zvýši náklady zamestnávania o 46,56 eur mesačne na jedného zamestnanca. Tento zamestnanec si však polepší len o 19,10 eur v čistom. Zvyšok ostane samotnej vláde. Teda viac ako polovica hodnoty zo zvýšenia minimálnej mzdy (27,46 eur) sa vráti do Bratislavy, kde o nej budú znova rozhodovať úradníci a politici. Takto sa vláda pokúša robiť sociálnu politiku na úkor súkromného sektora (zvyšuje celkové náklady práce).

Slovenská minimálna mzda je navyše jedinečná (spolu s ČR) vo svete tým, že má v sebe zabudovaných šesť stupňov, pričom v tom najvyššom dosahuje výšku až 810 eur. Toto je nezmysel, ktorý by mal byť zrušený, bez ohľadu na to, kto má aký názor na vplyv minimálnej mzdy. Tu už totižto nejde o sociálnu politiku, ale ovplyvňovanie miezd skoro priemerne zarábajúcich zamestnancov.

Zdaňuj a rozdávaj

Zvyšovanie minimálnej mzdy však nie je jediný kanál, ktorým chce vláda zvýšiť svoje príjmy. Plánuje ešte zvýšiť 8 daní (ak počítame aj zvyšovanie odvodov), ktoré budúci

„Schválená minimálna mzda 435 eur zvýši náklady zamestnávania o 46,56 eur mesačne na jedného zamestnanca. Tento zamestnanec si však polepší len o 19,10 eur v čistom.“

rok vytiahnu z ekonomiky približne 320 mil. eur a ďalšie roky až okolo 500 mil. eur (medzi nimi aj vysoko regresívne dane, ako napr. daň z tabaku). To všetko v situácii, keď výkon ekonomiky prinesie vláde budúci rok neočakávané príjmy vo výške viac ako jednej miliardy eur. Nesmieme však znova zabúdať ani na dane, ktoré mali byť znížené, ale nestalo sa tak, ako napr. DPH, ktorá každoročne vyťahuje z vreckiek ľudí okolo 250 mil. eur ročne. Znova aj z vrecka občajných ľudí zo zaostávajúcich regiónov.

Na čo vláda využíva vláda tieto daňové vodopády? Určite to nie je na znižovanie deficitu. Ten ostáva vysoký, neambiciózny a navyše postavený na nepresvedčivých predpokladoch. Vláda však oznámila, že si plánuje kupovať pracovné miesta. Plánované výdavky sú vo výške 300 mil. eur, ktoré pôjdu na politikmi vybrané projekty do zaostávajúcich okresov.

Takýto postup však ide proti všetkým ekonomickým poučkám. Politici a úradníci sú tými poslednými, ktorí vedia dotovaním vytvárať produktívne a dlhodobu udržateľné pracovné miesta. Príkladov je v histórii množstvo. Napríklad priemyselný park vo Vranove z roku 2008 doteraz ziva prázdnotou a jeho náklady vo výške 4,4 mil. eur priniesli maximálne tak pár úsmevov politikov vo večerných správach.

Skutočná pomoc zaostávajúcim okresom

Základné učebnice ekonómie už dekady poukazujú na to, že skutočnou pomocou nízko zarábajúcim nepredstavuje zvyšovanie minimálnej mzdy, ale znižovanie ich daňovo-odvodového zaťaženia (či dokonca zavádzanie tzv. zápornej dani z príjmu). Konkrétne v slovenských podmienkach to znamená zavedenie odvodovej odpočítateľnej položky na sociálne odvody. Toto opatrenie by pomohlo nízko zarábajúcim, nezamestnaným a zaostávajúcim regiónom viac ako minimálna mzda. A zároveň so sebou neprináša negatívne dôsledky pre trh práce.

Tento postup navrhujeme v INESS už niekoľko rokov. Adresnosť tohto opatrenia by mohla zvýšiť regionálna (resp. okresov) diferenciácia tejto odpočítateľnej položky. Zamestnanci a zamestnávateľia vo vybraných (zaostávajúcich) regiónoch, či okresoch by dostali možnosť odpočítať si časť mzdových nákladov na odvody na starobné a invalidné poistenie. Nominálne by bola minimálna mzda na Slovensku všade rovnaká, ale v zaostávajúcich regiónoch by boli jej reálne dopady minimalizované.

Dnes je odpočítateľná položka plošná a limitovaná veľkosťou zdravotných odvodov. Jej aplikáciou na sociálne odvody (starobné dôchodkové a invalidné dôchodkové poistenie) by došlo k vyššiemu poklesu mzdových nákladov pri súčasnom zvýšení čistej mzdy zamestnanca. Odvodová odpočítateľná položka by sa tak nevzťahovala na zdravotné odvody (sadzby 10% + 4%) ale na dôchodkové zabezpečenie (sadzby 17% + 7%). Porovnanie súčasného nastavenia a návrhu INESS pri zachovaní minimálnej mzdy na úrovni 405 eur je v nasledujúcej tabuľke:

	Mzdové náklady		Čistá mzda	
Súčasný stav		514,55 €		355,00 €
Návrh INESS		491,45 €		380,67 €
Rozdiel	MÍNUS	23,10 €	PLUS	8,03 €

“Pri prenesení odvodovej odpočateľnej položky na sociálne odvody by si zamestnanec s minimálnou mzdou 405 eur polepšil o vyše 8 eur mesačne a zamestnávateľovi by klesli mzdové náklady o vyše 23 eur.”

“Pri zvyšovaní minimálnej mzdy je v prvom rade potrebné nezabúdať na tých, ktorí si kvôli minimálnej mzde nenájdu prácu, alebo z nej budú vyhodení.”

Pri prenesení odvodovej odpočateľnej položky na sociálne odvody by si zamestnanec s minimálnou mzdou 405 eur polepšil o vyše 8 eur mesačne a zamestnávateľovi by klesli mzdové náklady o vyše 23 eur.

Dodatočné náklady tohto opatrenia pre verejné financie by sa pohybovali od približne okolo 140 mil. eur, keby bola odvodová úľava aplikovaná plošne na celé Slovensko, alebo menej ako polovicu tejto sumy, keby bola aplikovaná len na vybrané (tri) regióny. Len pre porovnanie, budúci rok spadne do verejného rozpočtu nečakane viac ako 1 miliarda eur, s ktorými politici nerátali pri svojom plánovaní. Resp. vláda plánuje zvyšovať dane, ktoré prinesú ďalších vyše 250 mil. eur.

Náš návrh je jedinečný spôsob ako by sa o tieto navýšené príjmy rozpočtu mohla sociálno demokratická vláda podeliť s tými, ktorí to najviac potrebujú.

Časté argumenty podporovateľov minimálnej mzdy

Argument: rodina, ktorej členovia poberajú minimálnu mzdu sa nachádza v blízkosti životného minima. Aby sme ľudí motivovali viac pracovať, musíme zvýšiť minimálnu mzdu.

Protiargument: Pri zvyšovaní minimálnej mzdy je v prvom rade potrebné nezabúdať na tých, ktorí si kvôli minimálnej mzde nenájdu prácu, alebo z nej budú vyhodení. Týmto ľuďom sa ešte viac prepadne ich príjem – dokonca pod životné minimum a ich motivácia pracovať ostane nenaplnená (ak nevycestujú za prácou). Taktiež je potrebné uviesť, že rodina so živiteľmi poberajúcimi minimálnu mzdu sa už dnes nachádza stovky eur nad životným minimom.

Argument: mzdové náklady tvoria v rôznych sektoroch len malú časť celkových nákladov firiem. Firmy tak môžu byť prinútené zvyšovať mzdy bez toho, aby bolo ohrozená ich prevádzka a zamestnávanie.

Protiargument: neexistuje nejaký „správny“ podiel miezd na celkových nákladoch firmy. Každá firma a každé odvetvie je špecifické a vyvíja sa v čase. Robiť závery na základe agregátnych ukazovateľov je absolútnym nepochopením procesu tvorby miezd v hospodárstve s desať tisíckami zamestnávateľov. Do hry vstupuje veľké množstvo premenných od kapitálovej náročnosti, technologického vývoja, až po konkurenciu na trhu práce a na trhu s produktmi. Každá firma je špecifická. Navyše je naivné tvrdiť, že zvýšené náklady na zamestnancov by zvýšili celkové náklady len mierne, v čase keď slovenské firmy nestíhajú optimalizovať výrobu tak, aby udržali krok s konkurenciou.

Problém minimálnej mzdy je, že nerobí výnimky. Ak si aj predstavíme, že existuje na Slovensku firma, ktorá by bola schopná uniesť administratívne zvýšenie mzdových nákladov bez prepúšťania, resp. prehodnotenia rozšírenia prevádzky, či dvíhania cien svojich výrobkov, tak budú určite existovať celé odvetvia, či jednotliví podnikatelia, ktorých toto opatrenie naopak silno negatívne zasiahne. Sú to napr. spomínaný maloobchod, hotelierstvo, reštaurácie, či určité stavebné práce, kde veľká časť ľudí dosahuje mzdy v okolí minimálnej a zároveň ide o vysoko konkurenčné odvetvia, kde každé umelé zvyšovanie nákladov prináša negatívne následky. Početnosť takýchto firiem bude rásť, ako sa budeme posúvať smerom zo západu na východ Slovenska.

Záver

Ak to vláda myslí s pomocou nízko zarábajúcim (a nezamestnaným) vážne, mala by stopnúť súčasný ekonomicky iracionálny návrh zvyšovania minimálnej mzdy a

„akčných plánov“ a uvoľniť zdroje v rozpočte na „menej akčné“ znižovanie odvodov nízko zarábajúcich. O čo menej by bol tento postup efektný, o to viac by bol efektívny. Vláda by tak skutočne pomohla ľuďom, ktorí to potrebujú a nepresúvala by len náklady svojej pomoci cez minimálnu mzdu na zamestnávateľov a následne si aj tak väčšinu tejto „pomoci“ zobrala späť vo forme daní a odvodov. Navyše by po sebe nezanechala množstvo nezamestnaných a za minimálnu mzdu nezamestnateľných ľudí.

To by však vláda musela opustiť svoj postup „zdaň a rozďaj“. Skutočná pomoc znamená nízke daňové zaťaženie v zaostávajúcich okresoch.

Naopak náš návrh znamená, že peniaze ostanú anonymným ľuďom po celom Slovensku. Nikto im síce nepríde nič sľubovať, ale ani im nezoberie na prvom mieste. Ľudia, ktorí si takto nájdú prácu nebudú mať síce nálepku „toto pracovné miesto vzniklo vďaka akčnému plánu vlády“. Bude to však skutočné produktívne pracovné miesto otestované ochotou dobrovoľne platiť za jeho plody. Takto vytvorené pracovné miesta sú tie, ktoré zvyšujú blahobyť a posúvajú Slovensko dopredu. Naopak pracovné miesta vytvorené na základe arbitrárneho potrasenia rúk medzi politikmi a miestnymi podnikateľmi sú zárukou tak maximálne politických bodov a závislosti podnikateľov na tých správnych kontaktoch na správnych miestach.

Róbert Chovanculiak pôsobí ako analytik INESS od roku 2015. Titul Ph.D. získal na katedre Verejnej ekonomiky a regionálneho rozvoja Ekonomickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Vo svojom výskume sa venuje fungovaniu verejného sektora, internetovým technológiám a školstvu.

strana 6

Aktuálne publikácie

INESS na tému **Zabíja kopírovanie tvorivosť?** ([link](#)) Cieľom tejto publikácie zo série INESS na tému je priblížiť nie úplne intuitívnu tému duševného vlastníctva jednoduchým a čítavým spôsobom, často s pútavým exkurzom do minulosti.

Dokáže crowdfunding nahradiť štát? ([link](#)) Číslo venované ekonomickým a spoločenským efektom crowdfundingu. Ten dnes ukazuje, že ľudia sa vedú dobrovoľne poskladať na verejné služby. Nemusia sa tak spoliehať na politikov, že vyriešia ich problémy.

INESS na tému **Zlý stav súdnictva** ([link](#)) Aká je výkonnosť slovenského súdnictva v porovnaní s Európou? Autor ňom na základe dostupných štatistík konštatuje, že výkonnosť slovenského súdnictva výrazne zaostáva za priemerom EÚ.

